

проведення медіації, до якого відносяться строки та місце проведення медіації, порядок та підстави припинення медіації, однак у законі нічого не йдеться про порядок процедури, про послідовність дій, про так звані стадії процедури медіації. У ч. 1 ст. 17 цього Закону зазначається, що медіація проводиться медіатором (медіаторами) з дотриманням вимог закону, договору про проведення медіації, правил проведення медіації та норм професійної етики медіатора.

Друга ознака – участь третьої фізичної особи (або третьої сторони), яка залучається сторонами як посередник для сприяння у прийнятті рішення на основі взаємоприйнятних умов. Закон пред'являє певні вимоги до цієї категорії фахівців: зокрема, відсутність судимості, повна дієздатність та ін. Але в законі не вказується, за рахунок яких прийомів та способів медіатор врегулює суперечку. Якщо говорити про медіатора у кримінальному провадженні, то законодавець у КПК України не закріпив такого суб'єкта.

Отже, проаналізувавши означене вважаємо для запровадження медіації у кримінальному провадженні України необхідно: 1) Закріпити в КПК України окрему главу щодо здійснення медіації у кримінальному провадженні, в якій передбачити порядок проведення та залучення медіатора, підстави початку та припинення медіації у кримінальному провадженні) 2) Передбачити в КПК України такого суб'єкта кримінального провадження як медіатора з чітким визначенням прав і обов'язків.

Список використаних джерел:

1. Про медіацію : Закон України від 16 листопада 2021 року № 1875-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1875-20#Text> (дата звернення: 15.05.2023).

2. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13 квіт. 2012 р. № 4651-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text> (дата звернення: 15.05.2023).

Воліков Тарас Анатолійович
кандидат юридичних наук,
докторант кафедри криміналістики
та домедичної підготовки
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ПОНЯТТЯ ТА СТРУКТУРА КРИМІНАЛІСТИЧНОЇ ХАРАКТЕРИСТИКИ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ ПРОТИ ВЛАСНОСТІ

Методика розслідування злочинів проти власності, як зазначалось нами раніше, є комплексною міжвидовою методикою [1, с. 115-118]. Будь-яка криміналістична методика має певну структуру, початковим елементом якої є

криміналістична характеристика. Поняття криміналістичної характеристики та її структура були тривалий час дискусійними серед науковців. Суттєве значення у розробку теорії криміналістичної характеристики внесли такі вчені, як В. П. Бахін, А. Ф. Волобуєв, М. М. Єфімов, В. А. Журавель, А. В. Іщенко, І. І. Когутич, О. Н. Колесніченко, В. С. Кузьмічов, В. Г. Лукашевич, Є. Д. Лук'янчиков, Г. А. Матусовський, О. В. Одерій, О. В. Пчеліна, М. В. Салтевський, Р. Л. Степанюк, В. В. Тіщенко, К. О. Чаплинський, Ю. М. Черноус, В. Ю. Шепітько та ін. Однак окремі питання є дискусійними і на сьогодні, зокрема щодо можливості існування криміналістичної характеристики міжвидових, видових та позавидових методик. Тому, вважаємо за доцільне розглянути дискусійні питання визначення вченими-криміналістами сутності криміналістичної характеристики.

Більшість вчених-криміналістів надають дещо різне формулювання криміналістичної характеристики, вкладаючи в нього майже однаковий зміст. Так, О. Н. Колесніченко та В. О. Коновалова визначають поняття криміналістичної характеристики як «системи відомостей (інформації) щодо криміналістично значущих ознак злочинів даного виду, які відображають закономірні зв'язки між ними і слугують побудові та перевірці слідчих версій для вирішення конкретних завдань розслідування» [2, с. 16]. М. В. Салтевський розглядає її як «інформаційну модель, що являє собою якісно-кількісну систему опису типових ознак конкретного виду (групи) злочинів» [3, с. 419]. В. Ю. Шепітько визначає криміналістичну характеристику як систему «відомостей про певні види злочинів..., які мають значення для виявлення і розкриття таких діянь криміналістичними засобами, прийомами та методами» [4, с. 367]. На думку авторів підручників з криміналістики, криміналістична характеристика є сукупністю взаємозалежних даних про криміналістично вагомні ознаки кримінальних правопорушень даного виду (групи), що сприяють їх розслідуванню шляхом побудови та перевірки версій у результаті проведення запланованих слідчих (розшукових) дій та інших заходів [5, с. 349; 6, с. 16].

Найбільш повно, на наш погляд, охарактеризували поняття криміналістичної характеристики В. П. Бахін та Б. Є. Лук'янчиков, узагальнивши відповідні погляди вчених: «1) інформаційну модель типових ознак певного виду (групи) злочинів; 2) вірогідну модель події; 3) систему даних (відомостей) про злочин, які допомагають його розкриттю та розслідуванню; 4) систему узагальнених фактичних даних, знання яких необхідне для організації розкриття та розслідування злочинів; 5) систему особливостей виду злочинів, які мають значення для розслідування; 6) систему опису криміналістично значущих ознак злочинів з метою забезпечення їх розкриття, розслідування та запобігання; 7) склад події даного виду злочину, який вказує на його стійкі ознаки, що проявляються зовні як визначена за змістом, чітко вибудована система матеріальних та інтелектуальних слідів тощо» [7, с. 39]. Майже таке ж саме визначення міститься у мультимедійному

підручнику колективу авторів Національної академії внутрішніх справ [8].

На нашу думку, криміналістична характеристика включає в себе інформацію щодо найбільш значущих характеристик окремого кримінального правопорушення або їх сукупності (способи вчинення, обстановку, сліди, характеристику особи правопорушника та потерпілого), що використовуються на початковому етапі розслідування та визначають напрямок діяльності слідчого про можливі та найбільш перспективні напрямки розслідування, на підставі чого висуваються версії, організовується цілеспрямований пошук правопорушника, майна, вирішуються загальні та окремі завдання розслідування. Як правило, дефіцит в таких відомостях слідчий відчуває на початковому етапі розслідування коли недостатньо отримано інформації після проведення початкових слідчих (розшукових) дій.

Оскільки криміналістична характеристика є сукупністю відомостей про кримінальні правопорушення певного виду потрібно з'ясувати, які саме криміналістично вагомі ознаки складають її зміст. У структурі криміналістичної характеристики В. В. Тищенко виділяє наступні елементи: «1) дані про суб'єкт (суб'єкти) злочину (злочинної діяльності); 2) дані про цілі та мотиви діяльності по вчиненню злочинів; 3) дані про об'єкти злочинного посягання (як такі можуть розглядатися певні суспільні відносини, матеріальні об'єкти, предмети і сама людина-потерпілий; 4) дані, що характеризують обстановку, в якій протікає процес злочинної діяльності (місце, час, інші умови, які впливають на дії злочинця і механізм слідоутворення); 5) дані про процес (механізм) злочинної діяльності, включаючи дії з підготовки, вчинення і приховування окремих злочинів і злочинної діяльності в цілому, дані про знаряддя та засоби, а також про утворені при цьому сліди (їх види, характер, місця перебування); 6) дані про наслідки чинених злочинів (заподіяння матеріальної шкоди, тілесних ушкоджень, позбавлення життя, утворення відповідних носіїв інформації й інше)» [9, с. 60].

З більшістю зазначених науковцем елементів ми погоджуємось. Однак, вважаємо, що дані про мотив та мету правопорушення не є достатньо інформативними елементами. У певній категорії кримінальних правопорушень вони є визначеними, наприклад, при вчиненні злочинів проти власності мотиви є корисливими майже у будь-якому випадку. Мотив та мета є ознаками суб'єктивної сторони злочину, тобто елементами кримінально-правової характеристики та, водночас обставинами, що встановленню, дослідженню та доказуванню при розслідуванні. Також, не можна, на наш погляд, виділяти як окремий елемент дані про злочинні наслідки., Розкриваючи зміст цього елемента, В. В. Тищенко вказує на наслідки як зміни обстановки у результаті дій з підготовки, вчинення та приховування злочину, що можуть бути матеріальними та ідеальними. Тобто мова йде про сліди протиправної діяльності, що потрібно, на наш погляд, виділяти як окремий елемент криміналістичної характеристики.

Погоджуємось з науковцями, які виділяють наступні елементи

криміналістичної характеристики: «характеристика предмету злочинного посягання (речі матеріального світу, якими прагнуть заволодіти злочинці – гроші, цінності, майно тощо); типові способи вчинення злочину (складаються зі способів підготовки до вчинення злочинних дій, безпосереднього вчинення злочину та способів приховування (маскування) злочинних дій); типова «слідова картина» події (комплекс матеріальних та психофізіологічних слідів, що притаманні певному виду (групі) злочинів та певним способам та етапам його вчинення); характеристика особи злочинця (характеризується фізичними, соціально-демографічними даними; чинниками, що мали вплив на формування і здійснення злочинної мети, створення злочинної групи, розподілу ролей між співучасниками тощо); характеристика особи потерпілого (демографічні дані, відомості про спосіб життя, риси характеру, звички, зв'язки і стосунки, ознаки віктимної поведінки тощо)» [8]. Такі ж елементи зазначено у більшості підручників з криміналістики [5, с. 350; 6, с. 17; 10, с. 31].

Список використаних джерел:

1. Воликов Т. А. Основи формування міжвидової методики розслідування злочинів проти власності. *Сучасні тенденції розвитку криміналістики та кримінального процесу в умовах воєнного стану*: тези доп. Міжнародної наук.-практ. конф. (м. Харків, 25 листоп. 2022 р.) / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків : ХНУВС, 2022. С. 115-118.
2. Колесніченко О. М., Коновалова В. О. Криміналістична характеристика злочинів. Харків : Юрид. ін-т, 1985. 92 с.
3. Салтевський М. В. Криміналістика (у сучасному вигляді) : підруч. Київ: Кондор, 2005. 588 с.
4. Шепитько В. Ю. Криміналістика : курс лекцій. 2-е изд., перераб. и доп. Х. : ООО «Одиссей», 2005. 368 с.
5. Криміналістика: підручн. для студ. вищ. навч. закл. [К. О. Чаплинський, О. В. Лускатов, І. В. Пиріг, В. М. Плетенець, Ю. А. Чаплинська]. 2-е вид. перероб. і доп. ДДУВС; Ліра ЛТД, 2017. 480 с.
6. Єфімов М. М., Пиріг І. В. Методика розслідування окремих видів кримінальних правопорушень: підруч. Дніпро: Видавець Біла К. О. 2022. 271 с.
7. Бахін В. П., Лук'янчиков Б. Є. Склад і призначення криміналістичної характеристики злочинів. *Правничий часопис Донецького університету*. 2000, № 1 (4), с. 39-43.
8. Криміналістика. Мультимедійний навчальний підручник. URL: <https://arm.naiu.kiev.ua/books/criminalistics/info/lec22.html> (дата звернення: 20.05.2023).
9. Тіщенко В. В. Теоретичні і практичні основи методики розслідування злочинів: монографія. Одеська національна юридична академія. О.: Фенікс, 2007. 260 с.
10. Криміналістика : підручник : у 2 т. Т. 2 / [А. Ф. Волобуєв, О. В. Одерій, Р. Л. Степанюк та ін.] ; за заг. ред. А. Ф. Волобуєва, Р. Л. Степанюка, В. О. Малярової ; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків, 2018. 312 с.